

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Lista abrevierilor	7
Capitolul I	
PATRIMONIUL	9
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Noțiunea și elementele patrimoniului</i>	<i>9</i>
§1. Considerații generale.....	9
§2. Noțiunea juridică de patrimoniu	10
§3. Elementele patrimoniului.....	13
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Caracterele juridice ale patrimoniului</i>	<i>15</i>
§1. Patrimoniul este o universalitate juridică (<i>universitas iuris</i>)	15
§2. Orice persoană are un patrimoniu	16
§3. Patrimoniul este unic.....	16
§4. Divizibilitatea patrimoniului	17
§5. Patrimoniul este inalienabil.....	20
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Funcțiile patrimoniului.....</i>	<i>21</i>
§1. Gajul general al creditorilor chirografari	22
§2. Subrogația reală.....	23
§3. Transmisiunea universală și transmisiunea cu titlu universal.....	26
Capitolul II	
DREPTURILE PATRIMONIALE	27
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Noțiunea și clasificarea drepturilor patrimoniale.....</i>	<i>27</i>
§1. Drepturile reale și drepturile de creanță.....	27
§2. Comparație între drepturile reale și drepturile de creanță	27
§3. Categoriile juridice intermediare	28
§4. Clasificarea drepturilor reale.....	29
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Bunurile.....</i>	<i>30</i>
§1. Noțiunea de bun în vechiul Cod civil	30
§2. Noțiunea de bun în noul Cod civil	31
§3. Clasificarea bunurilor potrivit noului Cod civil	32
Capitolul III	
POSESIA.....	41
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Reglementarea, noțiunea și elementele posesiei.....</i>	<i>41</i>
§1. Reglementarea și definirea posesiei în vechiul Cod civil	41

§2. Reglementarea și definirea posesiei în noul Cod civil	41
§3. Elementele posesiei	42
§4. Detenția precară	42
§5. Intervertirea precarității	43
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Dobândirea, dovada și încetarea posesiei</i>	45
§1. Dobândirea posesiei	45
§2. Dovada posesiei	45
§3. Încetarea posesiei	46
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Calitățile și viciile posesiei</i>	47
§1. Calitățile posesiei	47
§2. Viciile posesiei	47
<i>Secțiunea a IV-a</i>	
<i>Efectele posesiei</i>	49
§1. Prezumția de proprietate	49
§2. Dobândirea fructelor ca efect al posesiei de bună-credință	50
§3. Acțiunile posesorii	52
§4. Luarea unor măsuri pentru conservarea bunului posedat	54
Capitolul IV	
DREPTUL DE PROPRIETATE PRIVATĂ	56
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Reglementarea, deținerea obiectului și titularii dreptului de proprietate privată</i>	56
§1. Reglementarea dreptului de proprietate privată	56
§2. Deținerea dreptului de proprietate privată	57
§3. Obiectul dreptului de proprietate privată	57
§4. Titularii dreptului de proprietate privată	58
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Conținutul dreptului de proprietate privată</i>	59
§1. Jus possidendi	59
§2. Jus utendi	59
§3. Jus abutendi	61
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Caracterele juridice ale dreptului de proprietate privată</i>	62
§1. Caracterul absolut	62
§2. Caracterul exclusiv	62
§3. Caracterul perpetuu	63
Capitolul V	
LIMITELE EXERCITĂRII DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ	64
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Limitele materiale în exercitarea dreptului de proprietate privată</i>	64
§1. Considerații generale	64
§2. Limitele materiale în exercitarea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor	65

Secțiunea a II-a

<i>Limitele juridice în exercitarea dreptului de proprietate privată</i>	67
§1. Limite legale în exercitarea dreptului de proprietate privată	67
§2. Limite convenționale în exercitarea dreptului de proprietate privată	71
§3. Limite judiciare în exercitarea dreptului de proprietate privată	73

Capitolul VI**REGIMUL JURIDIC AL BUNURILOR IMOBILE****PROPRIETATE PRIVATĂ**..... 74*Secțiunea I*

<i>Regimul juridic al terenurilor proprietate privată</i>	74
§1. Reglementare	74
§2. Dobândirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor de către cetățenii străini și apatrizi	74
§3. Circulația juridică a terenurilor	76

Secțiunea a II-a

<i>Regimul juridic al construcțiilor proprietate privată</i>	78
§1. Reglementare	78
§2. Dobândirea dreptului de proprietate privată asupra construcțiilor prin edificare	79
§3. Dobândirea dreptului de proprietate privată asupra construcțiilor și a altor spații, potrivit Legii nr. 61/1990 și Legii nr. 85/1992	80
§4. Dobândirea dreptului de proprietate privată asupra imobilelor potrivit Legii nr. 112/1995	81
§5. Dobândirea dreptului de proprietate asupra imobilelor potrivit Legii nr. 10/2001	81
§6. Reconstituirea dreptului de proprietate privată asupra unor construcții, potrivit Legii nr. 1/2000	82
§7. Circulația juridică a construcțiilor	82

Capitolul VII**LIMITĂRI TEMPORARE SAU DEFINITIVE ALE DREPTULUI
DE PROPRIETATE PRIVATĂ PRIN RECHIZIȚIE, EXPROPRIERE****ȘI CONFISCARE**..... 83*Secțiunea I*

<i>Rechiziția</i>	83
§1. Reglementare	83
§2. Bunurile rechiziționabile	83
§3. Evidența bunurilor rechiziționabile	84
§4. Procedura efectuării rechiziției de bunuri	84
§5. Drepturile proprietarilor bunurilor rechiziționate	85

Secțiunea a II-a

<i>Exproprierea</i>	86
§1. Reglementare	86
§2. Natura juridică și definirea exproprierii	86
§3. Principiile exproprierii	87

§4. Bunurile supuse exproprierii.....	89
§5. Procedura exproprierii.....	89
§6. Efectele exproprierii.....	94
§7. Aplicarea în timp a prevederilor legale privind exproprieria.....	97
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Confiscarea</i>	98
§1. Reglementare.....	98
§2. Confiscarea extinsă.....	99
Capitolul VIII	
DREPTUL DE PROPRIETATE PUBLICĂ	102
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Noțiunea obiectul și conținutul dreptului de proprietate publică</i>	102
§1. Considerații generale.....	102
§2. Noțiuni.....	103
§3. Obiectul proprietății publice.....	103
§4. Subiectele proprietății publice.....	104
§5. Moduri de dobândire a proprietății publice.....	104
§6. Stingerea dreptului de proprietate publică.....	105
§7. Conținutul dreptului de proprietate publică.....	106
§8. Limitele exercitării dreptului de proprietate publică.....	106
§9. Caracterele juridice ale dreptului de proprietate publică.....	106
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Drepturile reale corespunzătoare proprietății publice</i>	109
§1. Dreptul de administrare.....	110
§2. Dreptul de concesiune.....	112
§3. Dreptul de folosință gratuită asupra bunului proprietate publică.....	115
Capitolul IX	
DEZMEMBRĂMINTELE DREPTULUI DE PROPRIETATE PRIVATĂ	117
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Considerații preliminare</i>	117
§1. Noțiuni.....	117
§2. Enumerare.....	118
§3. Evaluarea dezmembrămintelor.....	119
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Dreptul de superficie</i>	120
§1. Reglementare și definire.....	120
§2. Caracterele juridice ale dreptului de superficie.....	121
§3. Dobândirea dreptului de superficie.....	121
§4. Întinderea și exercitarea dreptului de superficie.....	123
§5. Încetarea dreptului de superficie.....	123
§6. Efectele încetării dreptului de superficie.....	123
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Dreptul de uzufruct</i>	124
§1. Noțiuni.....	124

§2. Caracterele juridice ale dreptului de uzufruct	125
§3. Obiectul dreptului de uzufruct	126
§4. Dobândirea dreptului de uzufruct	127
§5. Drepturile și obligațiile uzufructuarului	128
§6. Dispoziții speciale privind drepturile și obligațiile uzufructuarului în unele cazuri speciale	131
§7. Drepturile și obligațiile nudului proprietar	133
§8. Stingerea uzufructului pe cale principală	133
§9. Cvasiuzufructul	134
<i>Secțiunea a IV-a</i>	
<i>Dreptul de uz și abitație</i>	135
§1. Considerații generale.....	135
§2. Dreptul de uz	135
§3. Dreptul de abitație	135
§4. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor	136
<i>Secțiunea a V-a</i>	
<i>Dreptul de servitute</i>	137
§1. Noțiuni	137
§2. Caracterele juridice ale dreptului de servitute	137
§3. Clasificarea servituților	138
§4. Constituirea dreptului de servitute	140
§5. Exercițarea dreptului de servitute	141
§6. Stingerea dreptului de servitute	142
<i>Secțiunea a VI-a</i>	
<i>Fiducia</i>	143
§1. Reglementare și noțiune.....	144
§2. Natura juridică a fiduciei.....	145
§3. Părțile contractului de fiducie	145
§4. Conținutul contractului de fiducie	145
§5. Obligațiile fiduciarului	146
§6. Răspunderea fiduciarului	147
§7. Înlocuirea fiduciarului.....	148
§8. Denunțarea, modificarea și revocarea contractului de fiducie.....	148
§9. Încetarea contractului de fiducie.....	148
§10. Efectele încetării contractului de fiducie	149
<i>Secțiunea a VII-a</i>	
<i>Administrarea bunului altuia</i>	149
§1. Reglementare.....	149
§2. Calitatea de administrator al bunului altuia	149
§3. Administrarea simplă	149
§4. Administrarea deplină	151
§5. Regimul juridic al administrării în general.....	151
§6. Obligațiile administratorului	154
§7. Administrarea colectivă și delegarea.....	155
§8. Repartiția profiturilor și a pierderilor.....	156
§9. Încetarea administrării.....	157
§10. Darea de seamă și predarea bunurilor.....	158

Capitolul X**MODALITĂȚILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE**

PRIVATĂ	160
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Considerații preliminare și clasificare</i>	160
§1. Considerații generale.....	160
§2. Proprietatea rezolubilă	160
§3. Proprietatea anulabilă.....	162
§4. Proprietatea comună.....	162
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Proprietatea comună pe cote-părți</i>	163
§1. Noțiune	163
§2. Caracterizare.....	163
§3. Diferența dintre coproprietate și indiviziune	163
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Proprietatea comună pe cote-părți obișnuită sau temporară</i>	164
§1. Considerații generale.....	164
§2. Trăsăturile coproprietății obișnuite	164
§3. Exercițarea atributului folosinței în cazul coproprietății	165
§4. Actele de administrare a coproprietății	165
§5. Exercițarea dreptului de a culege fructele	166
§6. Exercițarea dreptului de dispoziție în cazul coproprietății	166
§7. Obligațiile coproprietarilor	168
<i>Secțiunea a IV-a</i>	
<i>Încetarea coproprietății comune pe cote-părți prin partaj</i>	168
§1. Considerații generale.....	168
§2. Inadmisibilitatea partajului	169
§3. Suspendarea partajului	170
§4. Reguli privind modul de împărțire a bunurilor în cadrul partajului	170
§5. Datoriile născute în legătură cu bunul comun	171
§6. Executarea silită privind bunurile comune	171
§7. Drepturile creditorilor personali ai coproprietarului în cazul partajului.....	171
§8. Efectele juridice ale partajului	172
§9. Obligația de garanție între coproprietari	172
§10. Desființarea partajului	172
<i>Secțiunea a V-a</i>	
<i>Coproprietatea forțată</i>	173
§1. Noțiune	173
§2. Cazurile de coproprietate forțată.....	173
§3. Exercițarea coproprietății forțate	173
<i>Secțiunea a VI-a</i>	
<i>Coproprietatea forțată asupra părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente</i>	174
§1. Noțiunea părților comune	174
§2. Stabilirea cotelor-părți.....	175
§3. Atribuirea în folosința exclusivă a părților comune	175

§4. Actele juridice privind cotele-părți	175
§5. Drepturile și obligațiile coproprietarilor	176
§6. Încetarea destinației folosinței comune	176
<i>Secțiunea a VII-a</i>	
<i>Coproprietatea asupra despărțiturilor comune</i>	177
§1. Prezumția de coproprietate și semnele de necomunitate	177
§2. Obligația de construire a despărțiturilor comune	177
§3. Cheltuielile de întreținere și reparare a despărțiturilor comune	178
§4. Drepturile și obligațiile coproprietarilor în legătură cu construcțiile și instalațiile aflate în legătură cu zidul comun	178
§5. Înălțarea zidului comun	178
§6. Dobândirea coproprietății asupra despărțiturilor	178
<i>Secțiunea a VIII-a</i>	
<i>Proprietatea periodică</i>	179
§1. Considerații generale	179
§2. Noțiunea de proprietate periodică	179
§3. Nașterea proprietății periodice	179
§4. Regimul juridic al actelor încheiate de coproprietari	180
§5. Drepturile și obligațiile coproprietarilor	180
§6. Încetarea proprietății periodice	180
<i>Secțiunea a IX-a</i>	
<i>Proprietatea comună în devălmășie</i>	181
§1. Noțiune	181
§2. Dreptul de proprietate comună în devălmășie a soților	181
§3. Exercițarea dreptului de proprietate comună în devălmășie	182
§4. Încetarea proprietății comune în devălmășie	186
Capitolul XI	
MODURI DE DOBÂNDIRE A DREPTURILOR REALE	188
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Considerații generale și clasificare</i>	188
§1. Considerații generale	188
§2. Clasificare	189
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Accesiunea</i>	189
§1. Noțiune	189
§2. Clasificare	190
§3. Accesiunea imobiliară naturală	190
§4. Accesiunea imobiliară artificială	192
§5. Accesiunea mobilă	196
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Uzucapiunea</i>	197
§1. Noțiune	197
§2. Domeniul de aplicare	197
§3. Posesia fundament al uzucapiunii	198
§4. Clasificarea uzucapiunii	198

§5. Uzucapiunea imobiliară extratabulară	199
§6. Uzucapiunea imobiliară tabulară	201
§7. Reglementări comune uzucapiunii imobiliare	201
§8. Uzucapiunea mobilă	204
<i>Secțiunea a IV-a</i>	
<i>Reglementarea uzucapiunii în vechiul Cod civil</i>	204
§1. Reglementare	204
§2. Domeniul de aplicare	205
§3. Uzucapiunea de 30 de ani	205
§4. Uzucapiunea de la 10 la 20 de ani	205
§5. Începutul și sfârșitul termenului uzucapiunii	207
§6. Întreruperea prescripției achizitive	207
§7. Suspendarea prescripției achizitive	208
§8. Joncțiunea posesiilor	208
§9. Efectele uzucapiunii	209
<i>Secțiunea a V-a</i>	
<i>Efectele posesiei de bună-credință cu privire la bunurile mobile</i>	209
§1. Considerații generale	209
§2. Prezumția de titlu de proprietate	209
§3. Opozabilitatea față de terți	210
§4. Dobândirea dreptului de proprietate mobilă prin posesia de bună-credință	210
§5. Efectul achizitiv al posesiei de bună-credință, potrivit vechiului Cod civil	213
<i>Secțiunea a VI-a</i>	
<i>Ocupațiunea</i>	214
§1. Noțiuni	214
§2. Bunuri pierdute	215
§3. Dobândirea dreptului de proprietate prin ocupațiune asupra tezaurului	216
<i>Secțiunea a VII-a</i>	
<i>Alte moduri de dobândire a dreptului de proprietate</i>	217
§1. Tradițiunea	217
§2. Hotărârea judecătorească	217
§3. Proprietatea aparentă	218

Capitolul XII

APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE ȘI A DREPTURILOR

REALE PRINCIPALE	220
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Prezentare generală</i>	220
§1. Precizări prealabile	220
§2. Clasificarea mijloacelor juridice civile de apărare a dreptului de proprietate și a altor drepturi reale	221
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Acțiunea în revendicare</i>	221
§1. Noțiuni	221
§2. Caracterele juridice ale acțiunii în revendicare	222
§3. Exercițarea acțiunii în revendicare	223

§4. Acțiunea în revendicare imobiliară.....	224
§5. Acțiunea în revendicare mobilă.....	227
§6. Efectele acțiunii în revendicare.....	229
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Acțiunea negatorie confesorie și în grănițuire</i>	231
§1. Acțiunea negatorie	231
§2. Acțiunea confesorie.....	232
§3. Acțiunea în grănițuire.....	232
<i>Secțiunea a IV-a</i>	
<i>Apărarea dreptului de proprietate publică și a drepturilor reale întemeiate pe acesta.....</i>	234
§1. Acțiunea în revendicare întemeiată pe dreptul de proprietate publică.....	234
§2. Caracterul juridic al acțiunii în revendicare întemeiată pe dreptul de proprietate publică.....	234
§3. Proba dreptului de proprietate publică în cadrul acțiunii în revendicare.....	235
§4. Apărarea drepturilor reale principale întemeiate pe dreptul de proprietate publică	235
Capitolul XIII	
PUBLICITATEA IMOBILIARĂ.....	237
<i>Secțiunea I</i>	
<i>Considerații generale privind publicitatea imobiliară.....</i>	237
§1. Noțiuni	237
§2. Funcțiile publicității imobiliare	237
§3. Istoricul sistemelor de publicitate imobiliară	238
<i>Secțiunea a II-a</i>	
<i>Sistemul de publicitate imobiliară reglementat de Codul civil și Legea nr. 7/1996</i>	239
§1. Considerații preliminare.....	239
§2. Regimul general al cadastrului	239
§3. Cartea funciară	245
§4. Principiile cărții funciare.....	248
§5. Înscrierile în cartea funciară.....	255
§6. Procedura de înscriere în cartea funciară.....	261
<i>Secțiunea a III-a</i>	
<i>Acțiunile de carte funciară</i>	266
§1. Considerații generale.....	266
§2. Acțiunea în prestație tabulară.....	267
§3. Acțiunea în justificare tabulară.....	267
§4. Acțiunea în rectificare tabulară.....	268
§5. Răspunderea pentru ținerea defectuoasă a cărții funciare	270
Bibliografie.....	271

Dan-Ștefan SPÂNU

**DREPT CIVIL
DREPTURILE REALE
PRINCIPALE**

*Ediția a II-a
revăzută și adăugită*

Conform noului Cod civil

Universul Juridic
București
-2012-

CUVÂNT-ÎNAINTE

Lucrarea „Drept civil. Drepturile reale principale” se adresează în primul rând studenților facultăților de drept și celor interesați de noile dispoziții ale Codului civil, care a intrat în vigoare la 1 octombrie 2011.

Modul de tratare a materiilor este cel clasic, ordinea acestora fiind dată de structura noului Cod civil: patrimoniul și drepturile patrimoniale, posesia ca stare de fapt, dreptul de proprietate privată și dezmembrămintele acestuia, proprietatea publică și drepturile reale corespunzătoare acestei proprietăți, modurile de dobândire, limitele exercitării și apărarea acestor drepturi, iar în final, publicitatea imobiliară.

În prezentarea instituțiilor am pornit, în primul rând, de la prevederile noului Cod civil, făcând referiri comparative la dispozițiile vechiului Cod civil și având în vedere gradul de noutate și importanța practică a noilor reglementări.

În elaborarea lucrării, am avut în vedere principalele lucrări de specialitate consacrate drepturilor reale principale, practica instanțelor judecătorești și legislația civilă actualizată la 1 octombrie 2012.

Demersul meu în elaborarea acestei lucrări reprezintă recunoștința mea și un omagiu adus marilor mei profesori de drept civil din cadrul Facultății de Drept București, care mi-au transmis interesul pentru această disciplină, dar și conducătorului meu de doctorat, renumitul academician, profesor doctor Ion Dogaru.

În speranța că această lucrare va fi utilă atât studenților cât și practicienilor, amintesc maxima filozofului antic Seneca, asupra căreia trebuie să reflectăm cu toții, autori sau cititori: „**Învățând pe alții, învățăm și noi**” („*Docendo discimus*”).

Dan-Ștefan SPĂNU
1 octombrie 2012

LISTA ABREVIERILOR

alin.	– alineat
art.	– articol
C. Ap.	– Curtea de Apel
C. civ.	– Cod civil
CEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C.D.	– Culegere de decizii
Col. civ.	– Colegiul civil
coord.	– coordonator
C. pr. civ.	– Cod procedură civilă
C.S.J.	– Curtea Supremă de Justiție
Ed.	– Editura
ed.	– ediție
H.G.	– Hotărârea Guvernului
ICCJ	– Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	– litera
M. Of.	– Monitorul Oficial
nr.	– număr
O.G.	– Ordonanța Guvernului
op. cit.	– opera citată
O.U.G.	– Ordonanța de urgență a Guvernului
pct.	– punctul, punctele
p.	– pagina
RRD	– Revista română de drept
s.n.	– sublinierea noastră
TS	– Tribunalul Suprem
urm.	– următorul/următoarele
vol.	– volum
V. C. civ.	– Vechiul Cod civil

CAPITOLUL I

PATRIMONIUL

Secțiunea I

Noțiunea și elementele patrimoniului

§1. Considerații generale

Noțiunea de patrimoniu, des folosită, desemnează, în accepțiunea curentă, averea sau averea unei persoane. Ea are o origine latină *patrimonium*, care provine din puterea șefului de familie, *pater familias*, a cărui autoritate unică și nelimitată asupra familiei „*pater familias appellatur qui in domo dominium habet*” se referă și la bunuri și persoane „*et in res et in personas deducitur*”, într-o perioadă în care proprietatea privată a triumfat¹.

Având în vedere diversitatea legislativă care evocă noțiunea de patrimoniu, acest termen, într-o accepțiune mai largă, desemnează fie un patrimoniu cultural național ce conține bunuri culturale ale unei națiuni, fie un patrimoniu lingvistic, biologic cu fauna și flora unei țări, geografic sau un patrimoniu comun al umanității etc. Uneori, o grupare de bunuri care au aceeași natură sau același regim juridic este desemnată prin termeni sinonimi noțiunii de patrimoniu, precum fond, domeniu și care evocă un ansamblu, o totalitate de bunuri.

Dincolo de aceste accepțiuni generale ale noțiunii de patrimoniu folosite în mod curent, în dreptul civil noțiunea de patrimoniu ne interesează din punct de vedere juridic.

Noțiunea juridică de patrimoniu are ca punct de plecare teoria personalistă a patrimoniului care pune în evidență legătura dintre unitatea patrimoniului și persoana titularului său: „*patrimoniul, fiind o emanație a personalității și expresia forței juridice cu care o persoană este investită ca atare, rezultă că numai persoanele fizice și morale pot avea un patrimoniu; că orice persoană are cu necesitate un patrimoniu, chiar dacă ea nu posedă în prezent niciun bun, că o persoană nu poate avea decât un singur patrimoniu, în sensul propriu al cuvântului*”².

Ulterior, a apărut în doctrină teoria patrimoniului de afecțatiune sau a patrimoniului scop, în care ideea de afecțatiune este definitivă pentru patrimoniu și care nu mai leagă unitatea patrimoniului de persoana titularului său, ci de scopul căruia îi este afectat patrimoniu. Pe măsură ce subiectele colective de drept au fost recunoscute, atât în dreptul public, dar mai ales în dreptul privat, natura juridică a patrimoniului a rămas în continuare legată de persoană, ca titulară a patrimoniului, de unde și unitatea sa, dar și de ideea de afecțatiune a acestuia, aceasta devenind însă temeiul recunoașterii divizibilității patrimoniului în mai multe mase de bunuri cu regimuri juridice distincte, dar numai în cazurile prevăzute de lege pentru a împiedica depersonalizarea patrimoniului.

¹ V. Hanga, *Principiile dreptului privat roman*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 58.

² C. Aubry, C. Rau, *Cours de droit français*, tome 6ème, Cosse, Marchal et Billard, Imprimeurs – Editeurs, Paris, 1873, p. 231.

§2. Noțiunea juridică de patrimoniu

În definirea noțiunii de patrimoniu, doctrina are ca punct de plecare raportul juridic civil¹ privit în elementele sale constitutive: părți, conținut, obiect. **Părțile** sau subiectele de drept civil sunt persoanele fizice și persoanele juridice, ca titulare de drepturi și obligații civile, potrivit art. 25 C. civ. **Conținutul** raportului juridic civil este dat de totalitatea drepturilor subiective civile și a obligațiilor civile pe care le au părțile raportului juridic civil. **Obiectul** raportului juridic civil constă în conduita părților, adică în acțiunile sau inacțiunile la care sunt îndrituite părțile sau de care sunt ținute să le respecte.

Drepturile subiective civile și obligațiile corelative, care alcătuiesc conținutul raportului juridic civil, pot fi: **patrimoniale**, adică au un conținut economic și **personal nepatrimoniale**, care nu au un asemenea conținut. În acest context, numai drepturile subiective civile și obligațiile civile cu valoare economică, adică cele patrimoniale, au relevanță pentru definirea noțiunii de patrimoniu. Ele pot fi cercetate și separat, unul câte unul, ca aparținând unui subiect de drept, dar și ca un ansamblu, ca o însumare, o universalitate juridică și prin aceasta din urmă se ajunge la noțiunea juridică de patrimoniu.

În literatura juridică de specialitate, noțiunea juridică de patrimoniu a primit mai multe definiții, patrimoniul fiind considerat ca „*totalitatea drepturilor și obligațiilor cu valoare economică ce aparțin unui subiect de drept*”².

Alți autori au afirmat că „*patrimoniul înfățișează universalitatea raporturilor de drept, care au același subiect activ și pasiv, în măsura în care aceste raporturi sunt evaluabile în bani prin efectul lor final, distincte fiind de bunurile la care se referă*”³ sau ca „*ansamblul drepturilor și obligațiilor unei persoane care au sau reprezintă o valoare pecuniară sau economică, adică se pot evalua în bani*”⁴.

Unii autori, referindu-se și la bunurile care pot exista în componența unui patrimoniu, l-au definit ca „*totalitatea drepturilor și obligațiilor având valoare economică, a bunurilor la care se referă aceste drepturi, aparținând unei persoane ale cărei nevoi sau sarcini este destinat să le satisfacă*”⁵. Menționarea bunurilor în definiția patrimoniului a fost criticată în literatura juridică de specialitate⁶ arătându-se că, în concepția Codului civil, drepturile patrimoniale sunt considerate bunuri, iar referirea la un drept cuprinde și o referire implicită la bunul asupra căruia acesta poartă.

Deci, în legătură cu definiția patrimoniului, trebuie subliniat că în componența sa intră drepturile și obligațiile cu un conținut economic, dar nu și bunurile care formează obiectul acestora.

Unii autori⁷, în legătură cu noțiunea de patrimoniu, au arătat că în acesta ar intra numai drepturile și obligațiile cu conținut economic, ca bunuri incorporale, aducându-se în acest sens două argumente considerate fundamentale.

¹ A se vedea C. Stătescu, *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică. Drepturile reale*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970.

² C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 6.

³ I. Miclescu, *Curs de drept civil*, Ed. All Beck, București 2000, p. 216.

⁴ C. Hamangiu. I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. Națională, S. Ciornei, București, 1928, p. 845.

⁵ Tr. Ionașcu, S. Brădeanu, *Drepturile reale în R.S.R.*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 13.

⁶ C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 6.

⁷ V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 6.

S-a afirmat, în acest sens, că patrimoniul este o noțiune juridică, deci o realitate intelectuală și prin urmare, el poate fi format tot din elemente intelectuale, adică din drepturi și obligații patrimoniale, respectiv bunuri corporale, iar nu din bunuri materiale corporale.

În al doilea rând, s-a argumentat din punct de vedere practic că dacă în patrimoniu ar fi incluse drepturile patrimoniale și bunurile care formează obiectul acestora, s-ar ajunge la o dedublare a valorii economice, ceea ce ar denatura raportul dintre activul și pasivul patrimonial.

a. Noțiunea juridică de patrimoniu în legislația civilă. De la început, trebuie precizat că nu există o definiție legală a noțiunii de patrimoniu în legislația civilă, noțiunea de patrimoniu fiind utilizată fără a fi definită atât de Vechiul și Noul Cod civil, cât și de legislația specială.

În acest sens, referiri la noțiunea juridică de patrimoniu se regăsesc în unele legi speciale care reglementează înființarea diverselor persoane juridice și pentru care patrimoniul este unul din elementele de bază constitutive:

– Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații¹, în care, potrivit art. 6 alin. (2) lit. f), actul constitutiv al unei societăți trebuie să cuprindă, sub sancțiunea nulității absolute, mențiuni referitoare la patrimoniul său inițial; art. 15 și a art. 16 lit. f), care se referă la patrimoniul fundațiilor;

– Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale², care în art. 210 alin. (3) vorbește de reevaluarea patrimoniului societăților comerciale; art. 240 reglementează împărțirea întregului patrimoniu al unei societăți care își încetează existența prin divizare;

– Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală³, care prevede în art. 119: „constituie patrimoniu al unităților administrativ-teritoriale bunurile mobile și imobile care aparțin domeniului public al unității administrativ-teritoriale, domeniului privat al acesteia, precum și drepturile și obligațiile cu caracter patrimonial”.

b. Noțiunea juridică de patrimoniu în vechiul Cod civil. Vechiul Cod civil, în art. 1.718 C. civ., care consacră gajul general al creditorilor chirografari, se apropie de definirea patrimoniului, deoarece conține unele elemente definiții ale patrimoniului atunci când face referire la îndatoririle, bunurile mobile și imobile, prezente și viitoare „*oricine este obligat personal este ținut de a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare*”.

De asemenea, în art. 781 C. civ., este utilizată noțiunea de patrimoniu atunci când se referă la „*separația patrimoniului defunctului de acela al eredelui*” sau în art. 784 C. civ. „*creditorii eredelui nu pot cere separația patrimoniilor în contra creditorilor succesiunii*”.

În legătură cu separația de patrimonii atunci când se reglementează conservarea privilegiului real imobiliar în cazul succesiunilor, se face referire la patrimoniu în art. 1.743 C. civ. „*creditorii și legatarii, care cer separația patrimoniului defunctului, conservă privi-*

¹ O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, publicată în M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000.

² Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, publicată în M. Of. nr. 126-127 din 17 noiembrie 1990.

³ Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală, publicată în M. Of. nr. 204 din 23 aprilie 2001.

legiul lor asupra imobilelor succesiunii în fața creditorilor erezilor sau reprezentanților defunctului prin inscripția acestui privilegiu, în termen de 6 luni de la data deschiderii succesiunii”.

c. Noțiunea juridică de patrimoniu în noul Cod civil. Deși conține o reglementare consacrată patrimoniului, în art. 31-33 din Cartea I – „*Despre persoane*”, noul Cod civil nu conține o definiție directă a noțiunii de patrimoniu. Astfel, în art. 2.324 alin. (1) C. civ., care are o reglementare similară cu art. 1.718 din vechiul Cod civil, se definește, în mod indirect patrimoniul prin enumerarea unor elemente definitorii ale acestuia „*cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare*”.

De asemenea, actualul Cod civil cuprinde o serie de dispoziții care evocă noțiunea de patrimoniu și care fac o aplicație particulară a acestei noțiuni:

– art. 187 C. civ. care enumerează patrimoniul propriu, printre elementele constitutive ale persoanei juridice: „*orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui scop licit și moral, în acord cu interesul general*”;

– art. 792 alin. (1) C. civ. care reglementează calitatea de administrator al patrimoniului altei persoane: „*persoana care este împuternicită, prin legat sau convenție, cu administrarea unuia sau mai multor bunuri, a unei mase patrimoniale sau a unui patrimoniu care nu îi aparține are calitatea de administrator al bunului altuia*”;

– art. 953 C. civ. care definește moștenirea: „*moștenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă*”;

– art. 986 C. civ., care definește legatul: „*legatul este dispoziția testamentară prin care testatorul stipulează ca, la decesul său, unul sau mai mulți legatari să dobândească întregul său patrimoniu, o fracțiune din acesta sau anumite bunuri determinate*”;

– art. 995 alin. (1) C. civ. care reglementează efectele substituției fideicomisară cu privire la bunuri, atunci când o liberalitate poate fi grevată de o sarcină și „*produce efecte numai cu privire la bunurile care au constituit obiectul liberalității și care la data decesului instituitului pot fi identificate și se află în patrimoniul său*”;

– art. 1.004 C. civ. care instituie independența patrimonială a instituitului care nu este ținut să dea socoteală dispunătorului ori moștenitorilor acestuia;

– art. 1.035 C. civ. cu privire la conținutul testamentului: „*testamentul conține dispoziții referitoare la patrimoniul succesoral sau la bunurile ce fac parte din acesta, precum și la desemnarea directă sau indirectă a legatarului*”;

– art. 1.079 C. civ. cu privire la dreptul de administrare al executorului testamentar: „*executorul testamentar are dreptul să administreze, pe o perioadă de cel mult 2 ani de la data deschiderii moștenirii, chiar dacă testatorul nu i-a conferit în mod expres acest drept*”;

– art. 1.114 alin. (2) C. civ. cu privire la efectele acceptării moștenirii: „*moștenitorii legali și legatarii universalii sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota fiecăruia*”, iar, potrivit alin. (4), „*în cazul înstrăinării bunurilor moștenirii după deschiderea acesteia, bunurile intrate în patrimoniul succesoral prin efectul subrogației pot fi afectate stingerii datoriilor și sarcinilor moștenirii*”;

– art. 1.115 C. civ. cu privire la întocmirea inventarului asupra bunurilor din patrimoniul succesoral, de către notar, la cererea succesibililor, creditorilor moștenirii sau a

oricărei persoane interesate: „succesibilii, creditorii moștenirii și orice persoană interesată pot cere notarului competent să dispună efectuarea unui inventar al bunurilor din patrimoniul succesoral, toate cheltuielile care se vor face în acest scop fiind în sarcina moștenirii.

Dacă succesibilii sau persoanele care dețin bunuri din patrimoniul succesoral se opun, efectuarea inventarului este dispusă de către instanța judecătorească de la locul deschiderii moștenirii”.

– art. 1.119 alin. (1) C. civ. care reglementează acceptarea forțată: „succesibilul care, cu rea credință, a sustras ori a ascuns bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducățiunii este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la ea”;

– art. 1.125 C. civ. care definește sezina: „pe lângă stăpânirea de fapt exercitată asupra patrimoniului succesoral, sezina le conferă moștenitorilor sezinari și dreptul de a administra acest patrimoniu și de a exercita drepturile și acțiunile defunctului”;

– art. 1.130 și 1.131 C. civ. atunci când reglementează petiția de ereditate face trimitere la *patrimoniul succesoral*;

– art. 1.132 C. civ. care definește certificatul de moștenitor și care face, de asemenea, trimitere la *patrimoniul succesoral*.

Toate aceste dispoziții din vechiul Cod civil și noul Cod civil, la care am făcut trimitere, demonstrează importanța patrimoniului în dreptul civil.

§3. Elementele patrimoniului

Pornind de la definiția reținută și dată noțiunii de patrimoniu, rezultă că acesta cuprinde două elemente: activul patrimonial și pasivul patrimonial.

a. Activul patrimonial. Activul patrimonial reprezintă totalitatea drepturilor subiective cu valoare economică care pot fi evaluabile în bani. În acest sens, putem vorbi de drepturile reale și cele de creanță, fiind deci excluse din noțiunea de patrimoniu drepturile personal nepatrimoniale, cum ar fi cele reglementate de art. 70-73 C. civ., precum, dreptul la libera exprimare, dreptul la viața privată, dreptul la demnitate, dreptul la propria imagine, dreptul la nume etc.

În legătură cu drepturile personale nepatrimoniale s-a exprimat opinia¹ că, deși ele sunt excluse din patrimoniul unei persoane, ele pot face parte din patrimoniu atunci când, prin încălcarea lor, se cauzează un prejudiciu ca urmare a vătămării acestor drepturi și se dă naștere dreptului de a pretinde o reparație pecuniară.

Această opinie a fost criticată în literatura de specialitate, arătându-se că dreptul la o despăgubire pecuniară este un drept distinct de dreptul personal nepatrimonial². Acest drept la despăgubire, ca drept de creanță împotriva autorului faptei ilicite, în cuantumul stabilit de părți sau de instanță, face parte din patrimoniul persoanei vătămăte, fiind evaluabil în bani. Încălcarea dreptului personal nepatrimonial care nu face parte din patrimoniul persoanei,

¹ A se vedea Gh. Mihai, G. Popescu, *Introducere în teoria drepturilor personalității*, Ed. Academiei Române, București, 1992, p. 55-96.

² I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 2000, p. 11.

constituie situația premisă¹ pentru nașterea dreptului patrimonial la o reparație pecuniară pentru prejudiciul creat persoanei vătămate în cadrul răspunderii civile delictuale, drept care prin natura sa patrimonială va fi inclus în patrimoniul persoanei vătămate.

Atunci când prin încălcarea unor drepturi personale nepatrimoniale se impune repararea daunelor morale prin elemente nepatrimoniale, acestea nu vor intra în conținutul patrimoniului persoanei vătămate².

Din patrimoniul persoanei nu fac parte drepturile și îndatoririle publice sau politice³, cele private, cele generate de raporturile de familie, acțiunile de stare civilă. Nu vor fi în afara patrimoniului drepturile asupra unor bunuri insesizabile sau cele atașate exclusiv persoanei (dreptul de a revoca o donație pentru ingraturitate).

Activul patrimonial, din punct de vedere economic, poate fi împărțit în capital și venituri.

1. Capitalul. Capitalul, ca expresie valorică a unor bunuri din patrimoniul unei persoane, poate fi productiv sau neproductiv. Capitalul productiv este cel producător de venituri, cum ar fi: un imobil închiriat ce produce chirii, o sumă de bani împrumutată ce produce dobândă, capitalul social la o societate comercială ce produce dividende. Capitalul neproductiv poate fi o bibliotecă cu cărți, un imobil neînchiriat etc.

Natura capitalului poate fi schimbată de titular, acesta putând deveni din productiv neproductiv sau invers.

2. Veniturile. Acestea reprezintă foloase periodice realizate de o anumită persoană și care fac să intre în patrimoniul acesteia valori apreciabile în bani. Ele au o origine diversă și se pot concretiza în sume de bani provenite din exploatarea unui bun productiv: chiriile încasate prin închirierea unui imobil, dobânda la sumele împrumutate, salariul. Veniturile pot consta și din bunuri în natură, precum produsele obținute din arendarea unui teren.

3. Valori marginale patrimoniale. Recent în literatura juridică a fost semnalată existența unor valori denumite *valori marginale patrimoniale*⁴, care fără a fi incluse în patrimoniu sunt strâns legate de personalitatea titularului și nu pot fi înstrăinate, *dar care tind să se patrimonializeze*. În acest sens, este capacitatea de muncă a unei persoane, în măsura în care o activitate profesională constituie pentru ea atât o sursă de venituri cât și un capital. În sfera acestor activități profesionale intră profesiile liberale și clientela lor: clientela avocatului, notarului, medicului, arhitectului. În sprijinul teoriei că forța de muncă este un element al patrimoniului s-a invocat regimul matrimonial, când în comunitatea de bunuri trebuie inclusă și forța de muncă a unui soț sau, în cazul incapacității de muncă, indemnizația destinată să repare această incapacitate. Această teorie a fost respinsă argumentându-se că forța de muncă nu este un bun, ci o sursă de valoare, ea reprezentând un potențial uman care se consumă și se regenerează în persoană.

¹ E. Chelaru, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 7.

² V. Stoica, *op. cit.*, p. 5.

³ I. Dogaru. S. Cercel, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 6.

⁴ G. Cornu, *Droit civil. Introduction. Les personnes. Les biens*, Ed. Manchestrien, Paris, 2005, p. 386 și 387.